

Faren var nevrologisk utdannet, men valgte bort sykehusmedisinen til fordel for allmennpraksis, som han mente var mer «virkelig» og «levende». Faren hadde en glødende interesse for litteratur og humaniora: «Jeg tror far følte seg tiltrukket av medisinstudiet fordi legegjerningen var av sentral betydning i menneskesamfunnet, og at han så seg selv spille en i første rekke samfunnsmessig og rituell rolle,» skriver Sacks. Morens innfallsvinkel til medisinen var annerledes. Hun dyrket sin interesse for naturvitenskap og anatomi: «Dette gjorde ikke hennes omsorg for individet mindre – men satte det alltid inn i en videre sammenheng, med tilknytning til biologi og naturvitenskap.» Moren forsøkte å stimulere sønnens interesse for anatomi og fikk bl.a. ordnet det slik at han, noe motvillig, fikk sitt første møte med disseksjonssalen 14 år gammel.

Onkel Wolfram er en spennende selvbiografi om en noe uvanlig oppvekst. Forfatterens barndomserindringer og redegjørelser for naturvitenskapens mysterier er bevnd inn i hverandre i en fascinerende beretning som tematiserer grunnleggende spørsmål i tilværelsen.

Jan C. Frich

Institutt for allmenn- og samfunnsmedisin
Universitetet i Oslo

Til glede for besteforeldre – og andre

Eva Bendix, red.

Gratulerer med barnebarnet!

127 s. Oslo: Cappelen, 2006. Pris NOK 269
ISBN 82-02-26119-8

I Danmark har De Nye Bedsteforældre vært i funksjon siden FNs store toppmøte i København i mai 1995. Denne boken bygger på mange av de erfaringene denne gruppen har gjort. Her blir besteforeldre kalt kulturbærere.

Professor Per Shultz Jørgensen, tidligere formann i Barnerådet, har sagt det slik: «Besteforeldre er en svært viktig ressurs for barna i dagens samfunn som holder på å bli tømt for dypereliggende sosiale relasjoner på grunn av teknologi, globalisering, knapphet på tid og overdoser av fjernsyn, reklame og underholdning.» Det er altså behov for besteforeldre, og her forteller besteforeldre om hvordan det er å få og ha barnebarn. De reflekterer over barnebarnas oppvekst som er så forskjellig fra deres egen. Barnebarna selv kommer også til orde.

Innholdet veksler mellom korte og letteste artikler og morsomme vers og sitater. Temaer spenner fra å leke, det å bare være der, den nordiske identiteten, det å lese, det å spise («barnebarnet mitt er overvektig»), å gjenerobre det gamle middagsbordet, til miljøet, svigermødre, skilsmissebarnebarnet, samvær og avskjed.

Det er sjelden jeg får en bok i fanget som har gitt meg så umiddelbar glede. Boken er kanskje banal på mange måter. Den kan gjerne brukes slik forleggeren har tenkt, som sengelektyre, men likevel er dette en bok til å få forstand av. Jeg kan med glede anbefale den til mine besteforeldre.

Inger Helene Vandvik

Bærum

For bare livet?

Paul Knutsen

Livet før døden

Human-Etisk Forbund 1956–2006. 566 s, ill.
Oslo: Humanist forlag, 2006. Pris NOK 348
ISBN 82-92622-15-2

Botanikeren Kristian Horn (1903–81), førsteamanuensis ved Universitetet i Oslo, grunnla Human-Etisk Forbund i 1956. 50-årsjubileet i 2006 er blant annet markert gjennom utgivelsen av denne jubileums-

boken, skrevet av professor i samtidshistorie ved Høgskolen i Lillehammer, Paul Knutsen. Boken er velskrevet og lettlest. Det er god dokumentasjon, og bildematerialet er velvalgt. Stoffet er knyttet sammen med andre utviklingslinjer i samfunnet på en illustrerende måte. Forfatteren har selv sympatier for den bevegelsen han beskriver, men drøfter i et eget avsnitt de mulige metodiske problemer dette kan medføre.

Jubileumsboken er et solid historisk arbeid. For en anmelder oppstår det imidlertid en vanskelighet: Det blir viktig å skille mellom boken som et forskningsmessig og litterært produkt og det temaet den beskriver.

De noe eldre blant leserne vil huske 1950-årenes debatter om borgerlig konfirmasjon og stiftelsen av forbundet. Vi unge spisset ører og hørte antiautoritære røster i en tid da slikt var nytt for mange.

Det var Kirken som var angrepsmålet. Boken sier da også (s. 23): «Hovedopp-gaven for den nye organisasjonen var å frigjøre moralen fra religionenes grep, det vil si etablere en *human etikk*: Moralene kunne og burde begrunnes fornuftsmessig og ut fra menneskelige behov ...». Det er

dette historieboken handler om. For det første er det kampen mot religionen, især i form av Statskirken. For det andre er det forsøkene på å bygge opp en alternativ etikk, basert på forhold i livet her og nå. Mens kampen mot Kirken er et felttog som greit lar seg beskrive, etterlater omtalen av etikken mange spørsmål. Blant annet er det interessant å lese hvordan humanetikerne ofte har knyttet allianser med skiftende protestbevegelser av helt annen karakter.

Det er imidlertid en øvelse leseren bør gjøre: Slå opp i leksika og ordbøker og se hva ord som «human» og «humanisme» betyr. Da vil man finne at ordet «humanistisk» egentlig er blitt okkupert på en nokså imperialistisk måte, i likhet med hva som også har skjedd i andre land. Ordene har fått en litt annen valør enn hos folk flest. Denne nyanseforskjellen i ordbruk tilsører bevegelsens klare antikirkelige profil og markedsfører et inntrykk av at det er humanetikerne som forvalter «humanismen», dvs. menneskevennlige verdier som står i motsetning til f.eks. det kristne samfunn. Bevegelsens alternative, ikke-religiøse markeringer, basert på *bare livet*, virker på denne bakgrunn ofte hjelpeløse.

Knutsens bok er fortellingen om 50 års iherdig opprør, mest et opprør blant intellektuelle mot en del etablerte trekk ved vårt samfunn. Om dette opprøret har vært på sin plass, vellykket eller viktig, avhenger av øynene som ser.

Øivind Larsen

Institutt for allmenn- og samfunnsmedisin
Universitetet i Oslo

Utroskap

Frode Thuen

Utro

Om kjærlighetens bakgater. 280 s. Oslo: Gyldendal Akademisk, 2006. Pris NOK 349
ISBN 82-05-32818-8

1 + 1 + 1 = uendelig.

Dette er én måte å nærme seg utroskaps kompleksitet på. En annen er Tolstojs åpning av romanen *Anna Karenina*: «Alle lykkelige familier ligner hverandre, hver ulykkelig familie er ulykkelig

på sin egen måte.» Utroskaps former, kontekster og fortolkninger er mangfoldige, og de mange mulige forskjellige psykologiske og praktiske konsekvenser lar seg ikke så lett fange i kategoriene. Utroskap kan knuse et par og en hel familie. I en annen relasjon tåler man bedre og kan se forbi det, mens i en tredje situasjon er dette

nettopp den atferden som redder parforholdet. Og så videre – i det tilnærmet uendelige. Og kulturens holdninger er mildt sagt varierende, nærliggende illustrert i vår egen samtid med franskmennenes skuldertrekk over Mitterrands sidesprang i kontrast til amerikanernes moralske delirium over Clintons sigar.

Å skulle skrive en bok om utroskap er som en våt forleggerdrøm. Det er slikt stoff presseoppslag og myke weekendbilag veves av. Men ideen er kanskje like vanskelig å realisere på en original og interessevekkende måte som den er opplagt. Mange tentative forfattere har tidligere sagt nei. Noen har kanskje vært engstelige for å skrive i glasshus. Andre har sikkert klokt tenkt at oppgaven faktisk er meget krevende.

Psykologiprofessor Frode Thuen i Bergen – i dag Aftenpostens etterfølger til kloke Sissel Gran – har takket ja. Han gjør en hederlig innsats, skriver godt, henter stoff fra fiksjonslitteratur, film og fra mange kliniske vignetter. Og han bidrar med relevante typologier av sidesprangets fenomenologi, med praksiser og reaksjoner. Men han mestrer dessverre ikke oppgaven. Hederlig betyr likevel ikke at dette er en bok som har noe særlig nytt å fortelle.

Det har kanskje med selve fenomenet å gjøre: Nettopp fordi vi forholder oss til en rik litteratur og til en film- og TV-verden som har gjort utroskapen til selve urdramaturgien i mange av sine fortellinger, vet vi mye fra før. Og leger, behandlere, venner, pårørende eller simpelthen menn og kvinner med et varierende antall sidesprang og/eller brudd bak seg, fra null til hundre, vet enda mer; i form av egen taus eller eksplisitt kunnskap om fenomenet.

Et annet dilemma i boken er av sjangermessig karakter. Mange forfattere har løftet fenomener som forelskelse, kjærlighet, familie, troskap og utroskap opp til til dels stor og systematisk, vitenskap; som sosiologene Francesco Alberoni, Zygmunt Baumann og Anthony Giddens. Min store favoritt er den franske språkfilosofen Roland Barthes, med en bok som på dansk har den fantastiske tittelen *Kærlighedens forrykte tale* (1). Thuen nøyer seg derimot med korte, og således overfladiske, referanser til forskjellige vitenskapelige bidrag og diskurser. Slik sett oppleves denne boken mer som en sterkt forstørret versjon av samlivspaltene, hvor sjangeren er ment å være vennlig og terapeutisk journalistikk. Av og til blir helheten mindre enn delene.

I disse spaltene, som Thuen altså selv er en produsent av, er det som regel en brevskriver som ønsker et svar på et aktuelt dilemma. Her i denne maksiversjonen av helgebilaget er det ingen trengende som spør, og det blir derfor noe uklart hvem forfatteren henvender seg til. Slik sett faller boken mellom sjangerstolene.

Jeg har derfor ikke noe sterkt behov for å mene at dette er boken leger må lese. Hva

jeg kunne ha ønsket mer av – selv om man i anmelderiets kodeks strengt tatt skal anmelde den boken man leser, og ikke den man hadde villet at forfatteren hadde skrevet – er at Thuen sterkere fordypet seg i denne store utfordrende oppgaven; gravde i andres og ikke egne tekster. Han kunne blant annet ha beveget seg utenfor det vestlige psykologiske menneskets snevre kulturelle kontekst og eksempelvis problematisert utroskap som fenomen i forskjellige antropologiske, historiske, sosiale, religiøse, juridiske og etniske rammer.

Norge er i ferd med å bli et flerkulturelt samfunn, noe som betyr at utroskapens kompleksitet blir enda tydeligere for oss. For noen er utroskapen en norm å strebe etter, markering av revir, for andre et legitimert grunnlag for drap.

Finn Skårderud

Avdeling for helse- og sosialfag
Høgskolen i Lillehammer

Litteratur

1. Barthes R. *Kærlighedens forrykte tale*. København: Forlaget politisk revy, 1985.

Godt om ungdom og rusmidler

Willy Pedersen

Bittersøtt

Ungdom, sosialisering, rusmidler. 2. utg. 216 s, tab, ill. Oslo: Universitetsforlaget, 2006.

Pris NOK 349

ISBN 82-15-01057-1

Professor i sosiologi ved Universitetet i Oslo Willy Pedersen har revidert sin ettertraktede bok om ungdom og rusmidler. Den er basert på undersøkelsen Ungdom, livsstil og rusmidler, utgått fra Norsk institutt for

forskning om oppvekst, velferd og aldring, men trekker også inn andre datakilder. Materiale fra en rekke sentrale norske forskere er trukket inn. Dette er en viktig bok. Den setter den norske rusmiddelvirkeligheten og -forskningen på kartet nasjonalt og internasjonalt og viser hvordan sosiologisk forskning kan gi oss forståelse av unges rusmiddelbruk. Vi får her bakgrunnen for mange av de senere årenes medieoppslag.

Boken illustreres godt med ungdommenes egne historier. Det hjelper oss å forstå undersøkelsenes tall. Og boken gir en innføring i hvordan bruk av alkohol, tobakk og narkotika henger sammen med annen atferd som vold og sex. Vi får innblikk i debutalderens betydning, og Pedersen belyser foreldres rollemodeller og langere. Ikke minst belyses sosiale forskjeller på en rekke måter.

Boken er skrevet av en sosiolog og har dennes utgangspunkt, men jeg synes forfatteren også klarer å formidle informasjon fra andre faglige ståsteder. Den nevrobiologiske modellen for rusmiddelmissbruk og -avhengighet er en pusteøvelse ikke alle behersker, men Willy Pedersen klarer å formidle denne på en god måte uten at det blir for komplisert eller overforenklet. Selvsagt kunne man ønske seg mer detaljer og utledninger av konsekvenser, men dette faller utenfor bokens tema og omfang. Slike betraktninger synes jeg gjelder mange av temaene i boken.

Trenger man en revidert utgave av boken fra 1998? Bare hvis revisjonen fører med seg noe substansielt nytt! Det gjør denne boken. Forfatteren har gjort en god innsats for å oppdatere resultatdelen og har endret innholdet i boken i tråd med ny forskning og det mer dagsaktuelle rusmiddelscenariet.

Boken er bra og kan anbefales til alle som vil kjenne rusmiddelfeltet, dvs. alle leger, men spesielt psykiatere og samfunns- og allmennmedisinere. Den er selvsagt også aktuell for alle helsearbeidere og -studenter som i sitt virke kommer borti rusmiddelproblematikk generelt og ungdom og rus spesielt.

Bittersøtt er velskrevet. Språket flyter godt, men er samtidig nøyaktig. Boken har en tiltalende layout, en oversiktlig oppbygning, et passe antall referanser og lettfattelige figurer. Dette er et godt eksempel på hvordan forskning kan og bør formidles tilbake til den allmennhet som har finansiert den. Slik lærer vi ikke bare av bokens innhold, men også dens form. Andre forskere bør gå hen og gjøre likedan!

Jørgen G. Bramness

Nasjonalt folkehelseinstitutt

Individ og kollektiv

Helge Salemonsens

Under kunnskapens tre

Om selvbevissthet. 423 s, tab, ill.

Oslo: Vidarforlaget, 2005. Pris NOK 398

ISBN 82-7990-027-6

Denne boken har det tatt 17 år å skrive. Den er et essay på mer enn 400 sider. Hva er egentlig et essay? En ærgjerrig og klassisk tilnærming til sjangeren, slik som med store essayister som Montaigne, Holberg og Freud, er at man personlig,

sjangermessig og i kunnskap og refleksjon setter seg selv på strekk.